

En nordisk Toldunion.

Af

Landbrugsdirektør J. Smitt, Kristiania.

Der kommer i vor Tid, mere end nogensinde tidligere, tilsyne en Tilbøjelighed til ved Foreninger, Samarbejde, Samvirke, Sammenslutninger, eller hvilket Navn man ellers vil give det, ved forenede Kræfter at søge opnaaet Goder, som hver enkelt ikke tror at kunne tilkæmpe sig ved egne Kræfter alene.

Denne Tendens til Fællesvirksomhed kommer tilsyne paa de forskelligste Omraader, for at fremme politiske, filantropiske og maaske fremfor alt økonomiske Formaal.

Den stærke Udvikling af Foreningsvirksomhed, hvortil vi daglig ere Vidner, har uden Tvivl sin fulde Berettigelse; det gamle Ord »Enighed gør stærk« indeholder en Sandhed, som alle Tidens Erfaring har bekræftet.

Ihvorvel denne Retning i Tiden fornemlig kommer tilsyne paa den privatøkonomiske Virksomheds Omraade, er det dog ret naturligt, at Opmærksomheden tillige drages hen paa Foreningsvirksomhedens Anven-

delighed ogsaa i større Forhold, Ordningen af økonomiske Anliggender paa Statsøkonomiens Omraade.

Et Udslag af denne almindelige Betragtning er i den senere Tid kommen tilsyne i den Interesse, som Spørgsmaalet om en Toldforbindelse, Toldforening eller Toldunion har vakt i de tre nordiske Lande. Tanken har selvfølgelig fundet saavel sine ivrige Forkæmpere som Modstandere. Alle erkender, at der ved en Sammenslutning i Toldpolitik kan opnaas adskillige Goder, medens tillige ingen kan være blind for, at Sagens Gennemførelse i Livet vil møde betydelige praktiske Vanskeligheder.

Før man kan stille sig klart Muligheden af en Ordning, de Vanskeligheder den kan møde, og de Betingelser, under hvilke den antagelig vil kunne virkeliggøres, maa det først bringes paa det rene, hvilket Maal der bør sættes for den forberedende Virksomhed og det videre Arbejde for at bringe noget i Stand. Sammenslutning af forskellige Landes Toldvæsen eller Toldpolitik har været betegnet med særskilte Navne, som Toldunion, Toldforening, Toldforbund, et Mellemrigsforhold, fastsat ved særskilt Lov osv.

For at forebygge Misforstaaelse bemærkes, at i denne Afhandling forstaas ved Toldunion, Forening eller Forbund en Overenskomst mellem Landene om at holde samme Toldsatser udad ligeoverfor alle Stater, som ikke er indbefattede i Overenskomsten, men frit Varebytte mellem de forenede Lande indbyrdes. Herunder kan der være Spørgsmaal om, hvorvidt denne fri Omsætning mellem de forenede Lande alene skal omfatte deres egen Produktion eller alle Varer, som føres fra Land til Land, uden Hensyn til deres Oprind-

else. Endvidere har der været talt om af statsfinansielle Hensyn at udelukke enkelte Slags Varer fra den fri Omsætning, og da navnlig de saakaldte Kassaartikler.

Under en Toldunion forudsættes altsaa fælles Toldtarif udad og at alle Toldintrader indgaar i en fælles Kasse, hvorefter en Fordeling mellem Landene efter fastsatte Regler maa finde Sted. Skal dette Forhold kunne hævdes, maa der tillige tages særskilte Bestemmelser for enkelte Varer, som produceres i et af Landene, men ikke i et andet, og her maaske endog har Plads blandt Kassaartiklerne. Eksempelvis kan nævnes Roedyrkning og Sukkerproduktion. Sverige har, saa vidt vides, i nogle Aar produceret, og kan naarsomhelst producere, mere end til Landets eget Forbrug, medens den norske Statskasse vanskelig kan give Afkald paa Sukkertolden. Det maa altsaa tillades Norge at opkræve Told paa denne Vare, eller Produktionsafgiften, som maa fastsættes i et vist Forhold til Toldsatsen, maa indgaa i den fælles Toldkasse.

Medens en Toldunion, som anført, medfører fælles Toldtarif udad og fri Vareforsendelse Landene imellem, omfattende saavel fremmede Varer som egen Produktion, ville vi ved Udtrykket Mellemrigsforhold eller Mellemrigsordning have betegnet en Overenskomst om, at hvert Land, uafhængigt af det andet, har sin egen særskilte Toldtarif udad, men toldfri Forsendelse af Varer af egen Produktion Landene imellem. Her er altsaa Varer af fremmed Oprindelse udelukkede fra den toldfri Omsætning, ligesom der forudsætningsvis kan gøres Undtagelse for hvert Lands Kassaartikler, ogsaa om de ere af det ene kontraherende Lands egen Produktion.

Naar vi saaledes har tilladt os at give en kort Forklaring paa vor Opfatning af disse almindelige Begreber, er det alene for at klargøre, hvorledes vi ønsker Udtrykkene i denne Fremstilling opfattede.

Naar Talen er om en toldpolitisk Sammenslutning mellem de tre nordiske Riger, tør der vistnok kunne paaregnes Enighed om, at denne i visse Henseender kan ventes at medføre betydelige Fordele. Det siger sig selv, at et frit Marked, der indbefatter ca. 10 Mill. Indbyggere, sammenlignet med et paa $2\frac{1}{4}$ eller 5 eller $2\frac{3}{4}$ Million, giver en rigere Anledning til fordelagtig Omsætning. En Virksomhed, som arbejder for dette større Marked, vil altid finde Midler til at udvide sig med en større Kraft. De enkelte industrielle Anlæg vil mere kunne specialisere sin Bedrift, anlægge denne i større Maalestok, opøve sine Arbejdere til større Dygtighed og benytte de fuldkomneste Maskiner, anskaffe Raastofferne i større Partier, og som naturlig Følge af alt dette være i Stand til at drive sin Virksomhed med de forholdsvis mindste Produktionsomkostninger.

Fordelene ved en Sammenslutning ville blive endnu mere fremtrædende, hvor Unionslandenes Beliggenhed og Kommunikationsmidler begunstiger Samfærdselen. End mere bliver dette Tilfældet, hvor deres Naturforhold og naturlige Hjælpemidler med deri grundede Virksomhedsomraader og Produktionsforhold lader dem frembringe Varer, som ere skikkede til i den mellem-rigske Omsætning eller i Landenes særskilte Behov at supplere hverandre.

Et Blik paa de nordiske Rigers Omsætningsforhold viser, at disse gunstige Betingelser her til en vis Grad er til Stede.

Dette var allerede erkendt af det nordiske national-økonomiske Møde i København 1888, hvor den indledende Taler i Spørgsmaalet om Handelstraktater, Dr. P. Fahlbeck udtrykkelig betonedede (Forh. S. 127), at Produktionsforholdene i disse tre Riger kunde tilbyde hverandre øget Marked, uden samtidig at paa- byrde hverandre overmægtig Konkurrence, altsaa, at de tre Folk supplere hverandre i økonomisk og produktiv Henseende.

I Overensstemmelse med denne Opfatning af Folkenes gensidige Stilling har man formentlig Ret til at betragte Mødets enstemmig vedtagne Resolution saalydende:

»I den Erkendelse, at saavel den nuværende almindelige økonomiske Tilstand som særlig de nordiske Landes egne Produktionsforhold gøre en handelspolitisk Tilnærmelse mellem dem ønskelig, opfordrer Mødet de nordiske Rigers Regeringer til at nedsætte en fælles Kommission til at undersøge de herhen hørende Forhold.«

Hvorvidt Landenes Produktionsforhold virkelig frembyder den antydede Suppleringssevne, kan alene med Sikkerhed anskues i Lyset af statistiske Kendsgerninger. Vi skulle tillade os at anføre nogle faa Tal, hentede fra »Sveriges officielle Statistik i Sammendrag«, Danmarks »Statistisk Tabelværk« og »Norges officielle Statistik«.

Paa dette Punkt af vor Fremstilling have vi anset det tilstrækkeligt at anføre nogle af de vigtigste Indførselsartikler, som hvert Land modtager fra de to andre.

Vistnok har det sin store Betydning tillige at belyse Landenes Produktionsevne for de vigtigste Artikler, for derigennem at vise deres Evne til ogsaa at fyldestgøre videregaaende Behov hos Nabolandene, om disse ved en lettet Samfærdsel skulde komme tilsyne, men for ikke at belaste Fremstillingen med for meget statistisk Stof, begrænse vi her dette til det i efterstaaende Tabel I anførte. (Se S. 119).

Af disse Tal ses, at Sveriges Import fra Norge kun for nogle faa Varer stiger til et større Beløb, navnlig er det Fisk, som er den største Importartikel, vel 11 Mill. Kr., medens Flæsk, Huder og Skind og Metaller kun naar op til 1,67, 0,90 og 0,94 Mill. og nogle faa andre fra ca. $\frac{1}{3}$ til ca. $\frac{2}{3}$ Mill. Kr. Her er tillige at mærke, at Flæsk antagelig for største Del er Gennemgangsvare, ikke norsk Produktion. I Landets Import fra Danmark spiller Frø, Huder og Skind, Maskiner og Redskaber, Metaller, Korn og vævede Varer en betydelig Rolle.

I Danmarks Import fra Norge er det Sild og Margarine, som synes at have størst Betydning, medens fra Sverige Skovprodukter, Huder og Skind, Jernvarer, Sten og Teglværksprodukter samt (til Genudførsel) Smør, ere de vigtigste Indførselsvarer.

Norge modtager som Hovedartikler fra Sverige levende Dyr og Madvarer af Dyr, Trævarer, Papir, Metaller (raa og forarbejdede), Spindestoffer og Varer deraf. Fra Danmark Madvarer af Dyr, Kornvarer, Metaller (raa og forarbejdede), Skibe, Vogne osv. og Spindestoffer og Varer deraf.

Resultatet af denne Sammenligning bliver, at Sveriges betydeligste Eksportvarer ydes fra Skov, Bjerg-

Tabel I.

	Værdi i Kroner:	
	Fra Norge:	Fra Danmark:
Sverige indførte i 1901 fra Norge og Danmark*):		
Skibe og Baade	498000	1,507000
Fisk	11,150000	817000
Flæsk	1,674000	1,528000
Frø	8000	1,188000
Huder og Skind	901000	4,057000
Maskiner, Redskaber og Værktøj ..	724000	3,930000
Metaller	941000	3,251000
Smør og Margarine	1000	650000
Korn	159000	5,838000
Trævarer	313000	322000
Vævede Varer	167000	3,142000
Kreaturer	244000	194000
Danmark indførte i 1901 fra Norge og Sverige**):		
Margarine	1,166000	—
Smør	—	16,189000
Fersk Fisk	280000	810000
Saltet Sild	1,299000	29000
Hummer	880000	356000
Skind og Huder	902000	2,929000
Brændeved	59000	1,159000
Fyr og Gran, uforarbejdet	524000	10,029000
Træmasse	849000	838000
Jernvarer	25000	2,123000
Heste	—	461000
Flæsk	—	828000
Sten	—	1,689000
Teglværksfrembringelser	—	1,019000
Norge indførte i 1901 fra Sverige og Danmark***):		
Levende Dyr	2,872000	50000
Madvarer af Dyr	1,034000	3,443000
Kornvarer	804000	2,274000
Trævarer	7,048000	167000
Frugter og Havevækster	59000	367000
Papir og Arbejder deraf	1,206000	101000
Metaller, raa og i Arbejde	4,425000	945000
Skibe, Vogne m. v.	1,046000	1,464000
Spindestoffer og Varer deraf m. v.	2,372000	1,816000

*) Sveriges off. Statistik i Sammendrag 1903, Side 56.

**) Stat. Tabelværk, 5. R., Ltr. D. Nr. 10, Side 130—132.

***) Norges off. Stat., Norges Handel 1901, Side 64.

værksdrift, Metal- og Spindeindustri og Landbrug. Danmarks betydeligste Eksport til de andre Lande kommer fra Landbrug, Metal- og Spindeindustri, medens Norge kun har Fisk og Skovprodukter i større Mængde til Eksport.

Det viser sig heraf, at med Hensyn til Virksomheder og Produktionsgrene, som umiddelbart bygges paa de forhaandenværende Naturbetingelser, kan de 3 Landes Produktionsvilkaar siges til en vis Grad at supplere hverandre.

Forsaavidt skulde altsaa denne Betingelse for en Sammenslutning i Handelspolitik antages at være tilstede, og Fordelene ved fri Omsætning paa et udvidet Marked synes at maatte blive et sikkert Resultat af en Overenskomst.

Den ovenfor nævnte Taler ved Mødet i 1888 anførte som den anden Hovedbetingelse for en Sammenslutning, at Fordelene ved et udvidet Marked maatte kunne vindes, uden at Landene derved paaførte hverandre en overmægtig Konkurrence. Ogsaa denne Betingelse fandt han ubetinget var tilstede.

En Undersøgelse af Forholdene i denne Retning stiller imidlertid, efter nærværende Forfatters Anskuelse, Sagen i et noget andet Lys og synes mindre gunstig for dens Virkeliggørelse. Af nærliggende Grunde skulle vi dog begrænse denne Del af vor Fremstilling til noget nærmere at belyse Næringslivets, eller rettere Norges vigtigste Næringsvej, Landbrugets Forhold til en Sammenslutning i Toldpolitik.

Naar vi anser det tilladeligt at give Fremstillingen denne Form, er det fordi vort Lands to andre betyde-

ligste Næringer, Skovbrug og Fiskeri, neppe har noget videre at frygte af en Konkurrence. Skovbruget yder udover Landets eget Behov en betydelig Overproduktion til Eksport. Det samme er Tilfældet med Fiskeriet, og begge yder de betydeligste Bidrag til vor Samfærdsel med de andre Lande.

Vor Industri, som i Sammenligning med de andre Lande vistnok er mindre udviklet og arbejder under vanskeligere Forhold, vilde under den fri Samfærdsel sandsynligvis lide under den stærkere Konkurrence. Denne Virksomhed staar dog i et noget andet Forhold til Landets Næringsliv i det hele end de omtalte tre Hovednæringer, af hvis Trivsel Folkets Økonomi kan siges at afhænge og hvor Landbruget indtager en fremtrædende Plads.

Dr. Fahlbeck udtalte under Mødet i København 1888: »Jeg anser det yderst vigtigt, at man ikke fra første Stund, gennem en eventuel Toldforening, vækker en Misstemning, som kunde blive farlig for dens Eksistens. Dette vilde imidlertid ske, om det ene Lands Næringsdrivende, i større Udstrækning, derved følte sig udsatte for en overmægtig Konkurrence, eller paa den anden Side fandt sig skuffede i sine Forhaabninger om et udvidet Marked. Alene de Omraader, som man noget nær kan overse og hvor man er Herre over Situationen, kan tænkes som Genstand for Overenskomst mellem de tre nordiske Lande» (Beretning Side 131).

Man tillade os en kort Undersøgelse angaaende

det norske Landbrugs sandsynlige Stilling ligeoverfor dette Spørgsmaal.

Ethvert Landbrugs Udvikling og Fremtid er afhængig af:

1) De naturlige Betingelser, hvorunder det er henvist til at arbejde.

2) Landets sociale og økonomiske Forhold i det hele.

3) Det Trin af almindelig Oplysning, Indsigt og Duelighed i Bedriften, hvortil dets Udøvere er naaet frem.

4) De forhaandenværende Betingelser for Omsætningen af dets Produktion.

Blandt de naturlige Betingelser for Landbrug kommer Produktionsmidlerne i første Række. Grundlaget for den hele Virksomhed er det for landøkonomisk Brug nyttige Areal, der bruges for Dyrkning af de egentlige Agervækster — Korn, Kartofler, Rodfrugter m. v., eller som dyrket eller tilsaet Eng, hvortil kommer, hvad der anvendes til Havedyrkning. Endvidere naturlig Eng, hvoraf høstes Hø, eller Husdyrene »gaar paa Havn«. Disse Arealer gives i Norge ingen egentlig Dyrkning, man holder dem fri for at tilvokse med Krat, og giver dem undertiden en sparsom Overgødning, men lader dem forøvrigt skøtte sig selv, og deres Plantevækst høstes til Hø.

Foruden disse Arealer, som her i Landet gaar ind under Fællesbenævnelsen Indmark, haves ogsaa tildels temmelig vidtstrakte »Havnegange«, dels i Nærheden af Gaardene (»Hjemhavn«), dels fjernere liggende i Skov (Udmark) og Fjeldstrækninger, hvoraf der i mange Egne findes udstrakte Havnegange, hvor Kvæget finder Underhold 2 à 3 Maaneder.

Disse Arealer, som bruges alene til Havn, yder

selvfølgelig et værdifuldt Bidrag til Landbrugets samlede aarlige Udbytte, men nogen, endog kun tilnærmelsesvis paalidelig Angivelse af deres Udstrækning (Antal Hektarer) lader sig ikke opstille.

For at give en Oversigt over Landbrugets Hjælpe-midler i de tre Lande, hidsættes nogle Tal, hentede fra Norges og Danmarks statistiske Aarbog 1903 og 1902 og Sveriges officielle Statistik i Sammendrag 1901.

Tabel II.

	Norge	Sverige	Danmark
Areal, □ Km.....	322304	447862	38455
Folkemængde i 1900.....	2,221477	5,136441	2,449540
— pr. □ Km.	6,89	11,47	63,70
Jernbaner, Km. 1901.....	2105	11573	2986
— pr. 1000 Indbyggere	0,95	2,25	1,22
— pr. 1000 □ Km.....	6,5	25,8	77,6
Telegraflinjer, Km.....	12462	9589	3884
— pr. 1000 □ Km.....	38,7	21,4	102,2
Landøkonomisk nyttet Areal, ha...	1,065000	5,000000	3,076000
Deraf dyrket Jord (Ager), ha.	677000	3,474000	2,818000
Naturlig Eng, ha.....	377000	1,486000	256000
Havedyrkning, ha.	12000	37000	39000
Heste, (1900)	173000	523000	449000
Hornkvæg	950000	2,351000	1,745000
Kør over 2 Aar.....	690000	1,751000	1,012000
Faar	999000	1,291000	1,074000
Gæder	215000	79000	32000
Svin.....	165000	816000	1,168000
Rensdyr	94000	—	—
Anm. Husdyrenes Antal for Norge 1900, Sverige og Danmark 1898.			

Et Blik paa disse Tal viser, at Danmarks og den største Del af Sveriges Landmænd arbejder under langt gunstigere Vilkaar end de norske.

Danmark har ca. 3 og Sverige 5 Gange saa stort landøkonomisk nyttet Areal og har selvfølgelig Anled-

ning til en tilsvarende større Produktion. Danmark har 1,13, Sverige 0,98 og Norge kun 0,48 ha. for hver Indbygger i Landet. Det er da klart, at de to Lande har en langt rigere Anledning til Produktion ud over Folkets eget Behov; navnlig er Danmark gunstigt stillet, hvilket kommer tilsyne i, at Landbrugets Overskudsproduktion udgør Landets vigtigste Eksportgren.

Hvorvidt Jordens Frugtbarhed gennemsnitlig er større i noget af Landene end i de andre, er ikke let at afgøre, idet flere Faktorer, som Klimatforhold, Dyrkningsmaade osv. her spiller ind. Følgende Opgave over de vigtigste Sædarters Foldighed ville dog kaste noget Lys over denne Sag:

	Danmark	Sverige	Norge
Hvede	10,6 - 14,8	9,49	8,0
Rug	8,8	8,54	11,8
Byg 2 R.....	11,1	7,69	} 9,2
Byg 6 R.....	10,3	—	
Havre.....	12,9	7,39	7,6
Blandkorn	12,7	9,10	8,2
Ærter	—	6,75	7,1
Kartofler	—	8,28	7,2

Disse Tal synes at vise, at Danmark har et Fortrin for de to andre Lande.

Regnet efter Avling paa bestemt Areal stiller Sammenligningen sig saaledes i Hektoliter pr. Hektar:

	Danmark	Sverige	Norge
Hvede.....	34,6	19,4	23,3
Rug	23,3	19,4	24,1
Byg	26,5	24,6	30,1
Blandkorn.....	30,3	24,6	34,8
Havre	31,1	24,6	35,7
Ærter	—	16,0	21,5
Kartofler.....	149,1	111,0	217,1

Disse Tal, som er hentede fra Landenes officielle Opgaver, synes at vise, at Norges Jordbund ikke staar tilbage i Produktionsevne. Naar undtages Hveden, som i Danmark staar betydeligt højere end i begge de andre Lande, giver Sædarterne i Norge endog tildels betydeligt større Avlinger end i Sverige og Danmark. Særlig er dette mærkbart for Havre og Kartofler, hvor den norske Avling er ca. 15 og 46 % højere end den danske og henholdsvis ca. 45 og 96 % højere end den svenske.

Dette for det norske Landbrug gunstige Forhold er dog ikke tilstrækkeligt til at opveje den Fordel, de andre Lande har i sit større landøkonomisk nyttede Areal, der yder en større Avling i Forhold til Befolkningens Behov.

Avlingens Værdi var i 1901 for Danmark beregnet til Kr. 337,881177 = Kr. 165 pr. Ha., i Sverige 1900, Mill. Kr. 631,9 = Kr. 126 pr. Ha., og i Norge Kr. 217,130323 = Kr. 204 pr. Ha., eller for de 3 Lande henholdsvis ca. Kr. 161,40, Kr. 123,03 og 97,76 pr. Individ af Landets Befolkning.

Ved denne Sammenligning af Avlingens aarlige Værdi for de tre Lande maa dog tages med i Beregningen et Par Faktorer, som ikke fremgaar af Tallene.

Den ovenfor opgivne Værdi af et Aars Avling er for Norge Resultatet af hele Aarets Virksomhed, idet Værdien af Korn og Kartofler er angiven direkte, medens Fodervæksternes Værdi er beregnet gennem Udbyttet af Husdyrbruget. Herved fremkommer Værdien af de forædlede Produkter, medens Beregningen for Danmark og Sverige angiver Værdien af Fodervæksterne i den Skikkelse, denne Avling tages fra Jorden.

Hertil kommer for Norges Vedkommende Værdien af den Ernæring og deraf følgende Produktion, som i mange Egne vindes ved Husdyrenes Ophold i 3 à 3½ Maaned paa Havnegange, hvor de i Almindelighed finde tilfredsstillende Underhold. Der gives ogsaa en Del Udslaatter, hvorfra hentes et, om end ikke saa særdeles betydeligt Bidrag til Vinterfodringen.

Disse Bidrag fra Udmarken gaar ind i Beregningen over den aarlige Værdi af Landbrugets Udbytte, og er i Virkeligheden et Tillæg til Indtægten af den dyrkede Jord og naturlige Eng.

I denne Forbindelse maa tillige erindres, at Værdierne i Norge maa beregnes efter højere Priser paa Landbrugets Produkter end i de andre Lande. Dette er antagelig en ligefrem Følge af, at Norge importerer saavel Kornvarer som Produkter af Husdyrbruget, medens Sverige og fornemlig Danmark har en betydelig Overskudsproduktion til Eksport.

Disse her antydede Forhold bidrage noget til at stille Værdien af det norske Landbrugs Produktion i et gunstigere Lys, end Forholdet til Udstrækningen af det beregnede landøkonomisk nyttede Areal skulde berettige.

Fremgaar heraf som Kendsgerning, at Sverige og Danmark har gunstigere Betingelser for Masseproduktion end Norge, kan det heller ikke undgaa Opmærksomheden, at de to Landes Naturforhold i det hele har væsentlige Fortrin. Danmark og den største, og for Jordbrug bedst skikkede Del af Sverige maa betegnes som Sletteland, hvilket medfører adskillige Fordele for den praktiske Bedrift, saavel i Brug af de moderne Maskiner, som lettere Arbejde. Norges i

Almindelighed mere bakkede og ubekvemme Terrain lægger her Hindringer, som det koster Penge at overvinde.

For store Dele af Sverige og formentlig for Danmark ligger tillige en Fordel i Landets, i Forhold til Folkemængden mindre Udstrækning.

Tallene 6,89, 11,47 og 63,70 Indbyggere pr. □ Km. taler her et Sprog, som ikke kan misforstaas. Danmarks 2986 Km. Jernbane paa et Areal af 38455 □ Km., sammenlignet med Norges 2105 Km. paa et Areal af 322304 □ Km. peger i samme Retning.

Den tættere Bebyggelse og korte Afstand yder Fordele, som ikke maa undervurderes. Derved opnaas billige og hurtige Forsendelser af Produkter og Varer til og fra, i det hele taget en lettere Forbindelse med Markedet, eller med Udenverdenen i det hele.

En af de vigtigste Fordele ved en tættere Bebyggelse er maaske den rigere og bekvemmere Anledning til Foreningsvirksomhed, der i den senere Tid, fornemlig i Danmark, har taget betydelig Fart, og utvivlsomt er en meget fremtrædende Faktor i Fremskridtets Tjeneste. Ogsaa i Norge har Foreningsvirksomhed i den senere Tid vakt adskillig Opmærksomhed, men har ganske andre Vanskeligheder at kæmpe med end i Danmark og tildels i Sverige. Norges spredte Befolkning, store Afstande, Bygderne, for stor Del skilte ved Fjæld og Fjord, medfører Hindringer for Foreningsvirksomhed, som ikke ere lette at overvinde. Men desuagtet lover vi os betydelige Fordele af Sammenlutninger, efterhaanden som det lykkes at føre dem frem.

Ogsaa i klimatisk Henseende har Danmark og en

stor Del af Sverige betydelige Fordele fremfor Norge. Den kortere og mildere Vinter i Danmark og Syd-sverige tilsteder Arbejde paa Marken i en længere Tid af Aaret. I disse Lande kan Vaararbejdet antagelig begynde i den første Halvdel af April, og er færdigt i betimelig Tid ved Udgangen af Maj, medens den norske Landmand i Almindelighed ikke kan begynde før de første Dage i Maj og bør være færdig ved Maanedens Udgang. Et lignende Forhold gælder for Høstarbejderne. Den danske Landmand kan i Almindelighed vedblive med Pløjning og Grundforbedringer til Udgangen af November eller noget hen i December, medens Vinteren gjerne afbryder disse Arbejder for hans norske Kollega i den sidste Halvdel af Oktober. Herved vinder altsaa den danske og sydsvenske Landmand ca. 3 Ugers længere Arbejdstid om Vaaren, og mindst $1\frac{1}{2}$ Maaned om Høsten. Dette medfører, at man i disse Lande kan udrette det nødvendige og have Tid til Forbedringsarbejder paa Gaarden med et mindre Antal Arbejdere og Heste, hvorved Udgifter spares.

Den mildere Vinter i Danmark og en stor Del af Sverige tilsteder et billigere Bygningsvæsen end i Norge. Navnlig gælder dette om Opholdssteder for Husdyrene. Den kolde norske Vinter nødvendiggør solide og lune Stalde; hvad der i denne Retning findes tilstrækkeligt i Danmark, vilde i Norge antagelig ikke fyldestgøre Behovet. Ogsaa for Lader og Opbevaring af Avlingen, fra Høsten indtil Tærskning eller Forbrug som Foder kan finde Sted, kræves i Norge særskilte Bygninger. I Danmark og tildels i Sverige kan man i stor Udstrækning hjælpe sig med Stakning af Hø og Korn, medens Nordmændene maa opføre Lader. Om

man i de andre Lande anvender Lader, kan disse bygges lettere og derfor billigere.

Værdien af Bygninger for Landbrugets Behov ligger i Norge — for tidsmæssigt og vel bebyggede Gaarde — almindeligvis mellem 20 og 30 % af Ejendommens Værdi, eller 15—30 Kr. pr. □ M. af Bygningens Grundflade. En bekvem eller vanskelig Byggeplads, let eller besværlig Anskaffelse af Materialier m. v. kan udøve Indflydelse. Beregnet pr. Kubikmeter kan Omkostningerne gennemsnitlig beregnes til Kr. 3,²⁵ — 3,⁷⁰.

Det har ikke lykkedes nærværende Forfatter at erhverve Oplysninger angaaende det danske Landbrugs Byggeomkostninger, skikkede som Grundlag for en Sammenligning, men de Iagttagelser, man kan anstille ved Besøg paa danske Landejendomme, vækker i Almindelighed Forestilling om, at Bygningsvæsenet falder adskillig billigere end i Norge.

Med Hensyn til Arbejdsomkostninger i Landbruget turde ligeledes Forholdene stille sig gunstigere i de to Lande. Daglønnen stiller sig, saavidt vides, noget højere i Norge end i Sverige og Danmark. Dette staar vistnok i nogen Forbindelse med højere Priser paa Livsfornödenheder og falder i ethvert Fald Arbejdsgiveren til Byrde, enten han skaffer sig Arbejdshjælp mod kontant Betaling i Penge, eller han foruden Dagløn yder Arbejderen Kosthold. Hertil kommer, at den danske og svenske Arbejder almindeligvis yder mere Arbejde i given Tid eller for samme Dagløn, end den norske. Dette er antagelig nærmest en Følge af det mere fremskredne Standpunkt med Hensyn til rationelt Løndbrug, hvortil de to Lande i det hele er naaet frem.

Denne Kendsgerning peger ligeledes paa en større almindelig Indsigt og Duelighed i Ledelsen af Landbrugets Virksomhed, og det maa vistnok erkendes, at de danske og svenske Landmænd i det hele heri har et Forspring for Nordmændene. Ganske vist findes der ogsaa i Norge mange intelligente og indsigtfulde Landmænd, som viser fuldt Kendskab til Betingelserne for rationel Drift, men taget som Helhed staar den norske Gaardbrugerstand næppe paa Højde med sine Kaldsbrødre i de andre Lande.

Resultatet af ovenstaaende Fremstilling bliver for Norges Vedkommende, i Sammenligning med de andre Lande:

1. Grundlaget for landøkonomisk Produktion, det for dette Øjemed nyttede Areal, har en betydelig mindre Udstrækning, henholdsvis ca. $\frac{1}{3}$ og $\frac{1}{5}$.

2. Terrainforhold og spredt Beliggenhed lægger Hindringer i Vejen for et højt udviklet rationelt Landbrug.

3. Landets geografiske Beliggenhed langt mod Nord betinger et for Landbrug mindre gunstigt Klima, der ikke tilsteder Dyrkning af alle Kulturplanter, som med Fordel kan dyrkes i de andre Lande, og foranlediger større Omkostninger saavel i Arbejds løn som Bygningsudgifter.

4. Større Driftsudgifter i Forhold til Arealet.

5. Mindre gunstige Afsætningsforhold, større Afstande og kostbarere Transport til og fra Markedet. Fra Danmark og til Dels Sverige kan Produkter billigere transporteres til det norske Marked end fra mange Egne af Landet selv.

I Betragtning af disse Kendsgerninger kan nær-

værende Forfatter ikke slutte sig til den Anskuelse, som var gjort gældende ved Mødet i København 1888, at der ikke for noget af Landene er Fare for, at en Overenskomst om toldfrit Varebytte skulde kunne hidføre en overmægtig Konkurrence. Det staar nemlig for os som en til Vished grænsende Sandsynlighed, at denne Fare for Norges Landbrug vilde blive en ligefrem og uundgaaelig Følge af en Toldunion.

Her kan opstilles det Spørgsmaal, om det norske Landbrug dog tilsidst maaske vilde være bedst tjent med at optage denne Konkurrencekamp, og søge, ligesom det danske med saa megen Energi og Dygtighed har gjort, at hævde sin Position i Kampen for Tilværelsen?

Hvorvidt dette vilde have Udsigt til at lykkes, eller hvordan det skulde gennemføres, er ikke her Stedet at undersøge. Uagtet vi for vort personlige Vedkommende ingenlunde vilde anse en saadan Interessekamp som haabløs, er der dog flere og formentlig afgørende Grunde, som taler imod paa nærværende Tidspunkt at indlede en dertil førende Toldpolitik.

Naar der ovenfor har været Tale om en overmægtig Konkurrence (Mødet i København 1888), er det derved selvfølgelig ikke Meningen, at en Næringsvej som et Lands Jordbrug skulde gaa tilgrunde eller ophøre. Der vilde ikke opstaa nogen Konkurrence, som kunde føre til dette Resultat, men der kan hidføres saa vanskelige Produktionsvilkaar, at en større eller mindre Del, kan ske endog en forholdsvis betydelig Del, af Jordbrugets nuværende Udøvere kan komme til at arbejde under et haardt økonomisk Tryk, hvilket vil medføre en Krise af tilsvarende Rækkevidde, men

enhver Statsstyrelse er forpligtet til at vise den yderste Varsomhed, for ikke at hidføre en saadan.

En nordisk Toldunion kan med stærk Sandsynlighed tænkes at paaføre det norske Landbrug Vanskeligheder uden at yde det nogensomhelst Fordel. Det nytter ikke her at henvise til Danmarks Eksempel, og at det danske Landbrug har afvist ethvert Forsøg paa at yde det Beskyttelse ved Toldsatser. Det danske Landbrug arbejder for en meget væsentlig Del for Eksport og har vundet en fast Position i Verdensmarkedet; at det derfor er bedst tjent med at arbejde efter egen Opfatning, uden Indblanding af Toldsatser, er begribeligt. Det norske Landbrug maa arbejde for Hjemmemarkedet, har en forsvindende liden Eksport og arbejder under Vilkaar, som kan gøre Konkurrencen fra lykkeligere stillede Lande betænkelig.

Hvorvidt Toldfrihed eller Beskyttelse for Landbrugets Frembringelser er skikket til at begunstige Fremgang i Produktionen eller ikke, er et Spørgsmaal, hvorom forskellige Meninger er kommen til Orde, men det ligger udenfor nærværende Afhandlings Ramme at optage dette Spørgsmaal til Undersøgelse. Det er vel ikke heller givet, at hvad der findes heldigt i et Land, uden videre bør finde Efterligning, eller kan anses gavnligt i et andet. Saa meget synes i alt Fald klart, at Toldspørgsmaalet for Landbrugets Vedkommende maa ses i Forbindelse med og afgøres under Hensyn ogsaa til andre Næringers økonomiske Forhold.

Navnlig er det af Betydning, at Landbrugets Raastoffer og Hjælpemidler ikke maa fordyres ved en Toldsats, samtidigt som dets egne Frembringelser beskyttes. Et Eksempel paa, hvorledes dette kan virke,

er den Indflydelse paa den svenske Flæskeproduktion, som er kommen tilsyne efterat Mais er belagt med en temmelig høj Toldsats, i 1888 Kr. 2,5 og i 1898 Kr. 3,5 pr. 100 Kg.

Tidligere havde Sverige en betydelig Overskuds-eksport af Flæsk, men i Aaret 1900 Overskudsimport 9,5 Mill. kg., ligesom Landets Eksport af Æg gik ned fra 0,8 Mill. Snese i 1896 til 0,2 Mill. i 1899. Ligeledes har den tyske Toldpolitik vist ikke gavnet Tysklands Landbrug.

Den i Norge i 1897 indførte Beskyttelse for Landbrugets Frembringelser har ikke vist lignende Virkninger, tværtimod har Priserne her været bedre, med en Stigning af 20 à 30 Øre pr. Kg. for forskellige Varer, navnlig Smør, Kød og Flæsk. Ligeledes er Priserne paa levende Kvæg gaaet op, og Antallet af Svin er i Aarene 1890—1900 steget med 36,6 $\%$. Antallet af Hornkvæg er i samme Tidsrum vistnok gaaet tilbage med 5,6 $\%$, heraf Kør 2,5 $\%$, men Aarsagen hertil antages at være, at Mælkeproduktion altid har været anset som Hovedsag i det norske Kvægbrug, og det er bekendt nok, at man for at øge denne i de senere Aar har begyndt at yde Malkekvæget et langt rigere Underhold. I denne Retning peger ogsaa den Kendsgerning, at Forbruget af Oljekager og Oljemel fra 5-Aaret 1890—95 til 1896—1900 er steget fra 5,7 til 10,3 Millioner Kg. aarlig = ca. 100 $\%$, medens samtidigt den dyrkede Eng er betydelig udvidet.

Ved den norske Toldpolitik er dog at mærke, at alle Slags Hjælpemidler for Landbruget, som Mais, Oljekager og andre Foderstoffer, saavel som Maskiner og Redskaber, er toldfri. Vistnok er samtidigt visse

Udgifter, som Arbejdslønninger og Kosthold, steget, men der raader dog blandt Landmændene i det hele taget Tilfredshed med det indførte Beskyttelsessystem. Derved er dog ikke udelukket, at der af og til høres Ønsker om Ændring, og da navnlig Forhøjelse af enkelte Toldsatser.

Hvorvidt disse Forandringer i Priser paa Landbrugets Frembringelser virkelig er en Følge af Beskyttelsestolden, eller er fremkaldt ved Prisbevægelser paa Verdensmarkedet, er ikke let med Bestemthed at afgøre, men nærværende Forfatter er tilbøjelig til at antage, at her mulig kan ligge en, i alt Fald i nogen Grad medvirkende Aarsag.

Er dette saa, da kan en for Landmændene gunstig Prisforandring maaske antages at kunne være indtraadt, ogsaa om ingen Ændring var sket i Landets Toldpolitik.

Det være nu hermed som det vil, saa meget er i alt Fald vist, at den norske Gaardbrugerstand gennemgaaende ser Aarsagen til Prisstigningen i Beskyttelsessystemet, og derfor er Protektionister. Ethvert Forsøg paa nu at ville borttage Beskyttelsestolden vil ganske vist blive mødt med afgjort Modstand. Naar Talen er om en nordisk Toldunion, høres altid Frygt for en overmægtig Konkurrence, navnlig fra det danske Landbrug.

Erkendes som rigtig Dr. Fahlbecks ovenfor anførte Yttring ved Mødet i København 1888 (Beretning Side 131), at en for en Toldforenings Eksistens farlig Mistemning kan opstaa, om det ene Lands Næringsdrivende i stor Udstrækning kender sig udsatte for en overmægtig Konkurrence, da kan det vist ikke skjules,

at en Frygt i denne Retning for Tiden er til Stede hos den norske Landmandsstand. Da denne tillige er Landets betydeligste næringsdrivende Klasse, er det klart, at en alvorlig Modstand fra dette Hold maa blive vanskelig at overvinde.

Hvorvidt toldfri Omsætning fra andre Virksomhedsomraader, navnlig Industri, vilde være gavnlig eller føre til trykkende Konkurrence, eller om Beskyttelse overhovedet, under vore Produktionsvilkaar, er at foretrække for Frihandel, er en Sag af saa stor Rækkevidde, at vi ikke vover i nærværende Fremstilling at optage den til Undersøgelse. Dette vilde føre langt ud over Formaålet med disse Linjer, men der haves dog Erfaringer fra den Tid, 1874—97, da den norsk-svenske Mellemrigslov var i Kraft, som synes at pege paa, at det fri Varebytte paa det industrielle Omraade var gavnligt.

Værdien af Norges Omsætning med Sverige var i Aarene:

	Import, Kr.	Eksport, Kr.
1894	29,433000	17,130000
1896	38,292000	18,103000
1897	42,278000	23,235000
1898	23,618000	12,996000
1900	27,163000	12,064000
1902	21,343000	13,324000

Disse Tal vise en jævn og betydelig Stigen under den fri Omsætning, i Ly af Mellemrigsloven og en pludselig og stærk Synken af Værdier, saavel for Import som Eksport, da Loven traadte ud af Kraft. Importens stærke Synken falder for en betydelig Del paa Landbrugets Produkter, men ogsaa paa Industrien, og noget lignende gælder Eksporten. Norges Landbrug

har dog aldrig haft nogen betydelig Eksport til Sverige, lige saa lidt som til andre Lande. Det var derfor antagelig Industrien, som tabte ved denne Indskrænkning af Markedet.

Det synes dog, som Sverige tabte mere ved Lovens Ophør, idet Nedgangen i dets Eksport til Norge udgjorde en Værdi af ca. 17 Mill. Kr., ca. 41 $\%$, medens Nedgangen i den norske Eksport kun var ca. 10 Mill., ca. 44 $\%$.

Sammenlignet med eller forholdsvis til Værdierne, har dog Norges Tab været fuldt saa stort som Sveriges.

Begge Lande har haft Nedgang i Omsætningens Værdi, hvilket kom den norske Industri ganske ubejlejligt og fremtvang kostbare Omlægninger i Virksomheden. Dette beviser dog ikke, at det nu vilde være heldigt at genoprette det tidligere Forhold. Nu har man anskaffet de efter Forandringen nødvendige Hjælpe-midler, søgt andre Forretningsforbindelser og ordnet sin Virksomhed efter de ændrede Forholds Krav. Det vilde antagelig nu medføre Udgifter og Vanskeligheder paany at ordne sig for det svenske Marked, og hvem ved om det overhovedet vilde lykkes nu at vinde Indpas der?

Skulde der nu være Spørgsmaal om at indgaa en Toldunion, maatte det bringes paa det rene, hvilke Udsigter derved kan antages at aabne sig til en rigere Udvikling af Industrien, og hvilke Konkurrenceforhold den samtidigt maatte være beredt paa at møde. Derhos maa der undersøges, hvorvidt den forventede For-del for Industrien er saa betydelig, at det kan anses berettiget derfor at paalægge Landbruget et Offer for at hjælpe Industrien.

Af ovenstaaende Fremstilling udledes som Resultat, at naar Spørgsmaalet om en toldpolitisk Sammenslutning ses i Lyset af Næringslivets Interesser, er der noget, som taler til Gunst for Sammenslutningen og andet, som taler derimod. Hvilken af disse bør tillægges afgørende Vægt, maa bringes paa det rene ved Undersøgelse og Udredning.

Men der er ogsaa andre Hensyn, som kræver sin Ret. Her kommer i første Række Spørgsmaalet om, paa hvilket Grundlag Sammenslutningen maa bygges, med Hensyn til Protektionisme eller Frihandel udad.

Paa dette Punkt bliver det vist ikke let at komme til Enighed.

Sverige er for Tiden nok saa stærkt protektionistisk, Danmark maa nærmest betegnes som frihandlersk, medens Norge indtager en Mellemsstilling, som moderat protektionistisk. —

En Betingelse for Sammenslutningen er formentlig, at de kontraherende Lande maa enes om fælles Toldpolitik, men Enighed heri turde blive vanskelig at tilvejebringe. Sverige er næppe tilbøjeligt til at forlade sit Beskyttelsessystem, dette vilde være en Reform, som, efter at Systemet nu har bestaaet en Række Aar, vist kan vække Betænkelighed. Der er ganske vist nu, i Ly af Beskyttelsen, opstaaet Virksomheder, bygget Fabriker, opøvet Arbejdere — altsaa anlagt Kapitaler, som, hvis en Forandring i Toldpolitik nu indtraadte, let kunde blive udsatte for en ublid Skæbne. Dersom vi ikke have misforstaaet de svenske Agrarer, vil man ogsaa finde dem i Protektionisternes Rækker.

Danmark vil antagelig holde ligesaa stærkt paa sit Frihandelssystem, navnlig vil, saavidt vides, det danske

Landbrug afgjort modsætte sig Overgang til Beskyttelse. Paa den anden Side kan det være tænkeligt, at Forkæmperne for Industriens Interesse vilde kunne vindes for højere Toldsatser, men om de formaar at realisere dertil sigtende Ønsker, under den Modstand, som kan ventes fra Landbruget, er maaske tvivlsomt.

Hvad endelig Norge angaar, turde det være vanskeligt netop nu at forudse, hvad en nær Fremtid vil bringe. Der er vistnok fra enkelte Hold rejst Krav paa Forhøjelse af flere Toldsatser, men om dette vil lede til betydelige Forandringer, er meget uvist. Det sandsynlige er, at det nu gældende System i Hovedsagen vil blive opretholdt, maaske med nogle Ændringer her og der i enkelte Punkter. Landets ledende Mænd vil antagelig være lige saa lidet tilbøjelige til at slutte sig til den vidtgaaende svenske Beskyttelse, som til den danske Frihandel.

Under Hensyn til disse Forhold synes Tiden til for Alvor at optage Arbejdet for en Sammenslutning (Union) neppe nu at være den gunstigste.

Hvorvidt det vil kunne lykkes at vinde Stemning for en toldpolitisk Sammenslutning og Udsigt til at virkeliggøre den, maa i høj Grad afhænge af den Form, som vælges. En Union eller et Forbund, omfattende alle Omsætningsgrene, altsaa med faa eller ingen Slags Varer undtagne fra Overenskomsten, har ganske vist mindre Udsigt til at gennemføres, end et mere elastisk Mellemrigsforhold, der tilsteder en noget friere Tillæmpning, for at værne om de særskilte Interesser, som hvert Land for sit Vedkommende finder at maatte varetage.

Ved en i alt Fald tilnærmelsesvis konsekvent

gennemført Union ville Vanskelighederne fornemlig komme tilsyne i følgende:

At enes om en fælles Toldpolitik udad, og forsaavidt ikke alle Varer uden Undtagelse skal passere toldfrit Landene imellem, at komme overens om, hvilke Undtagelser kan anses tilstedelige. Eksempelvis kan nævnes, at Sverige forlanger en høj Korntold, Norge ønsker en lav og Danmark ingen. For levende Dyr og Fedevarer er Forholdet omtrent det samme, kun at Norge her nærmer sig noget mere til Sverige. For disse Produkter gælder tillige, at der fra det norske Landbrug vist vil blive rejst Modstand mod, at de overhovedet skal indgaa under Overenskomsten.

Det vilde føre for vidt i en begrænset Afhandling som nærværende at optage til Undersøgelse Spørgsmaalet om, hvilke Varer der kunde holdes udenfor Overenskomsten. Hvad der nærmest fremstiller sig for Opmærksomheden er, at Varer, der belægges med fiskale Toldsatser, for at bringe Statskassen Indtægter, antagelig vil forlanges til fri Raadighed for hvert Land. Forøvrigt skal her kun antydes, at Undtagelserne vistnok bør være saa faa som muligt, om ikke Sammenslutningen skal tabe sin Karakter af Union.

Skal det toldfri Varebytte mellem Landene omfatte alene deres egen Produktion, eller ogsaa fremmede Varer, som fra Produktionsstedet føres over et af Landene til de andre? — Dette sidste synes at ligge nærmest, om Unionen skal være fuldstændig.

Under denne Forudsætning maa uden Tvivl alle Toldintrader indgaa i en fælles Toldkasse, med Fordeling mellem Landene efter visse vedtagne Bestemmelser. Som Grundlag for denne Fordeling har været

nævnt, at den kunde ske i Forhold til Landenes Areal, men endog den letteste Betragtning viser Umuligheden deraf. Saa har man antydet Fordeling efter Folkemængde. Dette vilde komme Sagen nærmere, men ligeledes være upraktikabelt. Sverige havde ifølge »Sammendraget« i 1899 Toldindtægt Kr. ca. 60 Millioner, Danmark (Stat. Aarbog) i 1901—02 Kr. 30 og Norge (Stat. Aarbog) i 1901—02 Kr. 36 Millioner — Sum af Toldindtægt Kr. 126 Millioner. Fordelt paa Landenes samlede Folkemængde 10 Millioner, falder gennemsnitlig Kr. 12,⁶⁰ pr. Individ. Fordelt paa Landene efter Folkemængde vilde dette give henimod Kr. 65 Mill. for Sverige, ca. 33 for Danmark og 28 for Norge. Dette Resultat vilde for sidstnævnte Land være ganske utilfredsstillende.

Vi skulle ikke anstille videre Betragtninger over Fordelingsspørgsmaalet, men det turde blive nok saa vanskeligt at løse.

En Sammenslutning i Form af et Mellemrigsforhold, i sine Hovedtræk omtrent som det for nogen Tid siden var gældende mellem Norge og Sverige, vil utvivlsomt lettere kunne opnaas. Det giver de kontraherende Lande Frihed til at ordne sin Toldpolitik overfor Udenforstaaende alene under Hensyn til egne Interesser. Hvert Land har altsaa sin egen Toldtarif og sin egen Toldkasse. Derved undgaas mange Vanskeligheder. Under dette friere Forhold vil det selvfølgelig forekomme Landenes ledende Mænd mindre betænkeligt at indgaa paa en Overenskomst. Under denne Sammenslutningsform vil lettere kunne findes en for alle Parter akseptabel Bestemmelse, om hvilke Varer der skal undtages fra den toldfri Samfærdsel.

Da Toldintraderne her ikke er fælles, har det mindre Betydning, at Kassaartiklerne holdes udenfor Overenskomsten.

Forsaavidt man efter et almindeligt Skøn kan opgøre en Mening om denne Sag, er det nærværende Forfatters Mening, at om der nu optages et Arbejde for at forberede en Sammenslutning i Toldpolitik, bør det stille sig som Formaal at give den Formen af et Mellemrigsforhold. Hvorvidt dette alene bør omfatte Sverige og Norge, eller alle tre nordiske Lande, er vanskeligt paa Forhaand at udtale. Dette maa vist nærmere undersøges.

Forøvrigt turde der for Danmark maaske være liden Opfordring til at inklade sig paa nogen Overenskomst med Norge. Det vil, som ogsaa ovenfor antydnet, blive meget vanskeligt her at opnaa toldfri Indførsel af Landbrugets Produkter, og i Fald disse — Danmarks betydeligste Eksportgren — skal udelukkes fra Overenskomsten, kan det maaske stille sig saa, at Danmark ikke finder det hensigtsmæssigt at lægge Overenskomstens Baand paa sin Handlefrihed, for at vinde de Fordele, som paa andre Hold kan paaregnes.

Som Resultat af ovenstaaende Fremstilling af hvad der for Tiden antages at være de virkelige Forhold i Norge, skal her kun antydes:

at en Toldunion, omfattende de tre nordiske Lande, formentlig har saa liden Stemning for sig, at den i en overskuelig Fremtid sandsynligvis ikke lader sig gennemføre.

at et Mellemrigsforhold ogsaa vil møde Vanskeligheder, men vil have større Udsigt til at kunne gennemføres end en Union,

at ingen paa Forhaand, med berettiget Sikkerhed kan udtale sig om, hvorvidt en toldpolitisk Sammenlutning i det hele taget er ønskelig, men

at dette Spørgsmaal, saavel som de Betingelser, under hvilke det kan virkeliggøres, maa bringes paa det rene ved en Undersøgelse, der maa omfatte Produktionens Midler og Vilkaar, Omsætnings- og Konsumtionsforhold m. v. i hvert af Landene, sammenlignet med de andre.

Naar denne Undersøgelses Resultat foreligger, kan det med klart Blik paa Forholdene bestemmes, hvorvidt det maa anses hensigtsmæssigt at optage et Arbejde, for at vinde Stemning for en Sammenlutning.

Hvorvidt en Undersøgelse som antydnet vil give et positivt eller negativt Resultat, kan ingen paa Forhaand bestemt vide, men vi ville i hvert Fald anse det i høj Grad ønskeligt, at Undersøgelsen kunde iværksættes. Enten Resultatet bliver det ene eller det andet, vil derved kastes et værdifuldt Lys over Landenes økonomiske Forhold. For denne Undersøgelse ville vi ønske, at de respektive Regeringer ville opnævne kyndige Mænd fra hvert Land, som kunde samle det nødvendige Materiale og tilsammen give en Fremstilling af Forholdene og et Forslag om, hvad der videre bør foretages.
